

گياهان دارویی

«شناخت، کاربرد و پراکنش جغرافیایی»

پژوهشی و گردآوری:

افسانه محمودیان

انتشارات سیب کال

۱۳۹۴ - اهواز

سرشناسیه	:	محمودیان، افسانه، ۱۳۴۲ - گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور	:	گیاهان دارویی (شناخت، کاربرد، و پراکنش جغرافیایی) / پژوهش و گردآوری افسانه محمودیان.
موضوعات نشر	:	اهواز: سیب کال، ۱۳۹۴.
موضوعات ظاهری	:	۲۴۰ ص:؛ صورت: ۲۱/۵×۱۳/۵ س.م.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۷۷۸-۲۸-۹
ویراسته و فهرست نویسی	:	قیما
پایانست	:	کتابخانه.
موضوع	:	گیاهان دارویی
موضوع	:	پرستگی سنتی
بندی کنگره	:	۱۳۹۴۹/۱۶۲۸۵
رده بندی دیوب	:	۳۲/۶۱۵
شماره کتابخانه‌ای	:	۳۹۵۹۶۳۶
ملی	:	

انتشارات سیب کال

گیاهان دارویی (شناخت، کاربرد و پراکنش جغرافیایی)

نویسنده: افسانه محمودیان

ویراستار و مصحح: عباس باوری

کتاب آرا و طراح جلد: شمس قنبرزاده

نوبت اول چاپ: ۱۳۹۴، شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۷۸-۲۸-۹

حق چاپ برای نویسنده محفوظ است

نشانی: اهواز، کیان پارس، بین خیابان دوم و سوم غربی مجتمع زرین طبقه ۲، واحد ۶

تلفن: ۰۶۱۳۳۳۸۵۴۵ همراه: ۰۹۱۶۸۲۹۱۰۶۷

sib.nashr@gmail.com

به جای دیباچه

تاریخ طب سنتی و بهره‌گیری از گیاهان دارویی

احساس نیاز به درمان از اساسی‌ترین و ابتدایی‌ترین تمایلات بشر بوده و الهه‌ی درمان (اسکولیا) از مهم‌ترین الهه‌های مقدس انسان اولیه بوده است (رب‌النوع یا الهه‌ی لب که نماد آن یک مار است و در تابلو برخی داروخانه‌ها نیز دیده می‌شود).

تاریخ دقیقی در مورد کاربرد گیاهان در دست نیست، اما قدر مسلم این پدیده‌ی حیاتی از زمان آغاز آفرینش تبسط می‌داوند متعال وجود داشته و به‌مرور زمان اثرات و خواص داروئی گیاهان به‌تدریج و سینه‌به‌سینه، با آداب و سنت‌های قومی در آمیخته و با زحمت زیاد و در گذر زمان تجربه‌های فراوان، در اختیار نسل‌های بعدی قرار گرفته است.

تاریخ درمان با گیاهان در ایران به دوران آریایی، در حدود ۲۰۰۰ سال پیش از میلاد مسیح برمی‌گردد.

بر اساس شواهد و سنگ‌نوشته‌ها به نظر می‌رسد مصریان و چینیان باستان از سه هزار سال پیش از میلاد از گیاهان به‌عنوان دارو استفاده کرده‌اند.

نخستین پزشک آریایی به نام **تویرتا** یا **آتوت** نام داشت که از دیدگاه زرتشت و **اهورامزدا** شخصی بود پرهیزکار، دانا، کامکار، توانا که برای نخستین بار، ناخوشی، تب و زخم نیزه را درمان کرد. تیریتا نه تنها در

فرهنگ ایرانی بلکه در هندوستان به عنوان اولین پزشک آریایی معرفی شده است. او به عنوان نخستین پزشک و جراح آریایی با گیاهان و خواص آن‌ها آشنایی فراوان داشت و برای درمان بیماری‌ها از عصاره‌های گیاهانی که خود استخراج می‌کرد، استفاده می‌نمود.

از سایر نام داران آریایی در این عرصه، می‌توان «جمشید» یا «یما»، «فی‌بون» یا «تئا» و غیره را نام برد. «یما» و «تراتاونا» از نخستین کسانی بودند که در ایران باستان توانستند بیماران دچار مشکلات پوستی، استخوانی و دندان‌های را از افراد سالم تشخیص دهند.

پیامبر تمدن آریایی تأکید زیادی بر حفظ و بقای گیاهان کرده است. در تمدن قدیم ایرانی در گیاه بسیار مفید «مورد و انار» مقدس بودند در بین مردم از ارزش والایی به دایم سلامت انسان و محیط‌زیست برخوردار بوده‌اند. در کتیبه‌های مربوط به دوره‌های هخامنشی، از زعفران به عنوان گیاه دارویی با کاربرد فراوان یاد شده است.

نخستین نوشته‌های به دست آمده از گیاهان دارویی، در تمدن‌های مهم دنیا نظیر ایران باستان، مصر، خاورمیانه، یونان باستان، هند و چین به ۳۰۰۰ سال پیش از میلاد برمی‌گردد.

وسعت و تنوع آب‌وهوایی در ایران، چین و هند منجر شده است تا این مناطق از لحاظ تعداد و تنوع گونه‌های ارزشمند دارویی بسیار از جایگاه خاصی برخوردار باشند، به گونه‌ای که تاکنون صدها گونه گیاه دارویی با خواص بسیار مؤثر مانند فلفل سیاه، شاه دانه، زعفران، زیره، شنبلیله، خشخاش، جوز هندی، کرچک، کنجد، آلوئورا یا صبر زرد، جینسینگ چینی، چای چینی و... را به دنیای امروز معرفی کرده‌اند.

پس از تحول عظیمی که با آثار بقراط پدر علم طب و شاگردش جالینوس طی سال‌های ۴۶۰ تا ۲۰۰ پیش از میلاد مسیح رخ داد، روش‌های درمانی

بر اساس طب مزاجی، جایگزین سحر و جادو و خرافات شد. برخی از دانشمندان معتقدند که این تحول بزرگ در یونان باستان، الهام گرفته از طب ایران باستان بوده است و مکتب طبی زرتشت خیلی زودتر از طب یونانی به وجود آمده بود، آن گونه که در جنگ های میان ایرانیان و یونانیان، منبر به این شد تا آثار طبی بقراط و سایر دانشمندان به دست ایرانیان بیفتد و اولین مدرسه به نام جندی شاپور تأسیس شود.

پس رورده بپاه اسلام به ايران، اين مدرسه به عنوان بزرگ ترين مرکز تعليم پرشک، در سراسر ممالک اسلامي درآمد.

در این میان که یکی از طلایی‌ترین ادوار علم پزشکی در ایران است، دانشمندان بررگی چون «ابوریحان بیرونی»، «زکریای رازی» و «ابوعلی سینا» پا به عرصه گذاشتند. آن‌ها توانستند در مدت کوتاهی، پیشرفت‌های چشم‌گیری، در جهان علم به وجود آورند.

کتاب قانون یکی از معروف ترین آثار پزشکی دنیا، از ارزشمندترین منابع قدیمی طب سنتی است که ابولعل سینا پزشک و فیلسوف ایرانی آن را به رشته‌ی تحریر درآورد. او در این اثر گرامر و ۸۱۰ داروی گیاهی و خواص مهم درمانی آن‌ها را معرفی کرده است؛ و با کاملاً بخار در حال حاضر اثر این دانشمند بزرگ ایران زمین به عنوان یکی از اساسی‌ترین منابع مهم در دانشگاه‌های پزشکی سراسر دنیا، مورد تدریس و مطالعه قرار می‌گیرد.

گرایش عمومی به استفاده از داروهای گیاهی و به‌طور کلی فرآورده‌های طبیعی در جهان، به‌ویژه در سال‌های اخیر رو به افزایش بوده است. مهم‌ترین علل این گرایش را می‌توان اثرات داروهای شیمیایی از یک‌طرف و ایجاد آلودگی‌های زیست‌محیطی از سوی دیگر دانست.

در ایران که یکی از هفت کشور آسیای است و بیشترین گیاهان دارویی را دارد، این گرایش وجود داشته است و در سه دهه گذشته شاهد روند رو به

رشد مردم در زمینه‌ی استفاده از این داروهای گیاهی و احیای طب سنتی هستیم. بر اساس آمار موجود در کشورمان بیش از ۱۳۰ نوع داروی گیاهی وجود دارد و منشأ اصلی آن‌ها گیاهان هستند.

جایگاه داروهای گیاهی از یک دهه‌ی پیش در کشور با تحولات علمی-تخصصی نظام‌مندتر شده است. تشکیل ستاد گیاهان دارویی و طب ایرانی، تأسیس دانشکده‌ی طب سنتی، ایجاد درمانگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی و امرین تخصصی گروهی از پزشکان و داروسازان نمادی از تحول و نظام‌بندی سبب جایگاه طب سنتی ایران و درمان دارو گیاهی است.

کتاب حاضر پیش از این با نام مقاله‌ای در راستای ترویج بیشتر این علم بسیار ارزشمند و در حائز اهمیت کتاب در دست تألیف این‌جانب تحت عنوان «گیاهان دارویی، پدیده‌ی نایابی» تهیه شد که با تغییرات و تجدید نظر در متن، با این مشخصه آماده‌ی چاپ گردید.

در پایان همکاری مدیر انتشارات سبک‌کال را ارج نهاده و از این‌که در تهیه‌ی این اثر یاری‌ام کردند، سپاسگزارم.

نروید بر زمین هرگز گیاهی که ننوشته است بر برگش دوائی

به امید تندرستی روح و روان تمام انسان‌ها

افسانه محمودیان / تیرماه ۹۴

فهرست مطالب

۴	 صفحه
۱۱	 آب ترا
۱۴	 آرتیشو «کمر فرنگی»
۱۹	 آفتاب گردان
۲۳	 آقطی
۲۸	 آویشن
۳۳	 اسپرزه
۳۸	 اسپند
۴۴	 اسطوخودوس
۵۰	 افسنین
۵۴	 بابا آدم
۵۹	 بابونه
۶۵	 بادام زمینی
۶۸	 بادرنجبویه
۷۱	 بارهنگ
۷۴	 بار یجه
۷۸	 برگ بو
۸۳	 برنجاسف

۸۶	بلوط ایرانی «برودار»
۹۲	بنفشه
۹۷	بومادران معمولی
۱۰۳	بیرک
۱۰۷	تیس «غان»
۱۱۲	جعفری
۱۱۸	جو در سر
۱۲۰	جینسنگ
۱۲۵	جای کوهی
۱۳۰	خار مریم
۱۳۵	خاکشیر
۱۳۹	ختمی
۱۴۳	رازیانه
۱۴۷	روناس
۱۵۰	زردچوبه
۱۵۴	زعفران
۱۵۸	زیتون
۱۶۰	زیره
۱۶۶	سپستین
۱۷۱	سذاب
۱۷۵	سنبل الطیب «علف گربه»
۱۷۹	سیاه دانه
۱۸۳	شاه تره

۱۸۷	شیرین بیان
۱۹۲	فلوس
۱۹۶	اسنی
۲۰۱	گاوزبان
۲۰۶	گ
۲۱۰	گشن
۲۱۴	گلپر
۲۲۰	گوجه
۲۲۵	مورد
۲۲۹	هندوانه‌ی ابوجهل
۲۳۲	نعناع
۲۳۷	فهرست منابع